

що прп. Даміан отримав обітницю спасіння, *осклабися лицем и, мало прослезився, глаголетъ* [1, с. 52].

Отже, за КПП можна виділити 16 категорій обставин смутку та плачу (є серед них такі, щодо яких згадуються тільки сльози чи тільки печаль): покаєння/очікування власної смерті; смерть ближнього; нещастя ближнього; молитва; нещастя; втрата майна; розлука–зустріч; важкі, такі, що засмучують, умови життя; нездійснення очікуваного; несолодка їжа; перепони на богоугодному шляху; хвилювання за рідну дитину; прохання; повчання; неналежне ставлення з боку ближніх; радість. Всі вони відображають як уявлення про те, коли можна чи потрібно було скоріти або/та плакати, так і реальні обставини, за яких сумувала та проливалася сльози людина українського середньовіччя. Оскільки ж КПП – пам'ятка, у якій змальовані подвиги преподобних отців і яка була зорієнтована насамперед на монашествуючих, то, зрозуміло, більшість обставин пов'язана саме з ними. Кілька категорій стосуються тільки чорноризців, їх печалі та сліз, а до однієї категорії входять сумні емоції виключно мирян (хвилювання за рідну дитину). Саме такий набір обставин смутку та плачу пов'язаний, як нам здається, і з тим фактологічним матеріалом, який вміщений у КПП, і з авторським розумінням важливості актуалізації в тексті тієї чи іншої обставини, із знаком плюс чи мінус відповідно. Аналіз цих богословських оцінок повинен стати продовженням дослідження у заданому напрямку.

Список використаних джерел

1. Абрамович Д. І. Києво–Печерський патерик. Репринтне видання / Д. І. Абрамович. – К.: Час, 1991. – 280 с.
2. Евфивулос Е., архимандрит. Путь слёз / По творениям святого Симеона Нового Богослова / Архимандрит Епифаний (Евфивулос); [пер. с греч. А. Никифоровой]; Святые отцы о плаче и сокрушении / [Сост. П. Доброцветов]. – М.: Паломник, 2012. – 224 с.
3. Конт Ф. «Кончавше правило, паки начах молитися Христу и Богородице со слезами» (Слезы в русской духовной культуре) [Электронный ресурс] / Франсис Конт // Тело в русской культуре: сб. статей / [Сост. Г. И. Кабакова, Ф. Конт]. – М., 2005. – Режим доступа: <http://www.fedy-diary.ru/html/112010/11112010-03a.html> (дата обращения 08.05.2015).
4. Ле Гофф Ж. История тела в средние века / Жак Ле Гофф, Никола Трюон; [пер. с фр. Е. Лебедевой]. – М.: Текст, 2008. – 189, [3] с.
5. Лурье В. М. Введение в критическую агиографию / В. М. Лурье. – СПб.: Аxioma, 2009. – 238 с.
6. Сивець С. Філософсько–літературна інтерпретація категорій «мовчання» та «тйші» в «Києво–Печерському Патерику» / С. Сивець // Літературознавчі студії: збірник наук. праць / [Відп. ред. Г. Ф. Семенюк]. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2013. – Вип.39. – Ч.2. – С.388–391.

References

1. Abramovich D. I. Kyjevo–Pechers'kyj pateryk. Repryntne vydannja / D. I. Abramovich. – K.: Chas, 1991. – 280 s.
2. Evfivulos E., arhimandrit. Put' sljoz / Po tvorenijam svjatogo Simeona Novogo Bogoslova / Arhimandrit Epifanij (Evfivulos); [per. s grech. A. Nikiforovoj]; Svjatye otcy o plache i sokrushenii / [Sost. P. Dobrocvetov]. – M.: Palomnik, 2012. – 224 s.
3. Kont F. «Konchavshe pravilo, paki nachah molititsja Hristu i Bogorodice so slezami» (Slezy v russkoj duhovnoj kul'ture) [Elektronnyj resurs] / Fransis Kont // Telo v russkoj kul'ture: sb. statej / [Sost. G. I. Kabakova, F. Kont]. – M., 2005. – Rezhim dostupa: <http://www.fedy-diary.ru/html/112010/11112010-03a.html> (data obrashhenija 08.05.2015).
4. Le Goff Zh. Istorija tela v srednie veka / Zhak Le Goff, Nikolja Trjuon; [per. s fr. E. Lebedevoj]. – M.: Tekst, 2008. – 189, [3] s.
5. Lur'e V. M. Vvedenie v kriticheskiju aგიოგრაფiju / V. M. Lur'e. – SPh.: Axioma, 2009. – 238 s.
6. Syvec' S. Filosofs'ko–literaturna interpretacija kategorij «movchannja» ta «tyshi» v «Kyjevo–Pechers'komu Pateryku» / S.

Syvec' // Literaturoznavchi studii': zbirnyk nauk. prac' / [Vidp. red. G. F. Semenjuk]. – K.: VPC «Kyj'vs'kyj universytet», 2013. – Vyp.39. – Ch.2. – S.388–391.

Petrushko L. A., Master, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), Liudmylchuk@mail.ru

The circumstances of sadness and sorrow in the text of the Kyiv–Caves Paterikon

The article is devoted to the consideration of the circumstances of important in the Middle Ages emotions, through the text of the Kyiv–Caves Paterikon. The conditions, under which the source refers to sorrow and weeping, reflect the two components of reality: the real situation in which they manifested in that era, and understanding that they are appropriate or inappropriate in specific cases, and therefore the significance for Christians of what they caused.

The article analyzes the 16 categories of circumstances of sorrow and weeping. Since the fact that the Kyiv–Caves Paterikon is hagiography paper, the majority of the conditions is associated with monastics and various aspects of spiritual life. The set of circumstances of sorrow and weeping, presented in the Paterikon is linked with the factual material that is placed in the text, and with the author's understanding of the importance of mainstreaming one or the other circumstances, with a positive or negative evaluation.

Keywords: Kyiv–Caves Paterikon, circumstances sadness and crying, Ukrainian Middle Ages.

Петрушко Л. А., магистр, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), Liudmylchuk@mail.ru

Обстоятельства печали и плача в тексте Киево–Печерского Патерика

Статья посвящена рассмотрению обстоятельств важнейших в средневековье эмоций, по тексту Киево–Печерского Патерика. Условия, в которых в источнике упоминаются печаль и плач, отражают две составляющие действительности прошлого: реальные ситуации, в которых они проявлялись в ту эпоху, и понимание их целесообразности или нецелесообразности в конкретных случаях, а значит – значимости для христианина того, чем они вызваны.

В статье проанализированы 16 категорий обстоятельств печали и плача. Поскольку Киево–Печерский Патерик есть агиографическим памятником, в котором изображены подвиги преподобных отцов, большинство условий связано именно с монашествующими и различными аспектами духовной жизни. Набор обстоятельств печали и плача, представленный в Патерику, связан и с тем фактологическим материалом, который помещен в тексте, и с авторским пониманием важности актуализации того или иного обстоятельства, со знаком плюс или минус соответственно.

Ключевые слова: Киево–Печерский Патерик, обстоятельства печали и плача, украинское средневековье.

* * *

УДК 21+215:130.2

Яковенко А. І., доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри світової філософії та естетики, Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля (Україна, Полтава), Yakov4110@gmail.com

Двовір'я: сутність діалектики християнства і язичництва періоду Київської Русі

Обґрунтовується думка про те, що звернення до проблематики масової релігійності періоду Київської Русі вимагає урахування специфіки буденної релігійної свідомості в контексті діалектики християнства і язичництва є актуальним, а емпіричні дослідження і спостереження цілісних релігійно–філософських тенденцій взаємиснування і взаємодоповнення християнства і язичницьких вірувань в системі «двовір'я» у поглядах релігійних дослідників є метою статті.

Зміст статті – верифікаційна експлікація феномену «двовір'я» як сегмента системи духовної культури Київської Русі з перспективою подальшої наукової рефлексії на основі релігійного синкретизму в світлі прояву етико–естетичного універсалу кїво–руської культури.

Ключові слова: двовір'я, християнство, язичницькі вірування, релігія, Київська Русь, духовне пізнання, істина, мораль, світогляд.

Духовне оновлення української нації надає українському суспільству орієнтири щодо глибокого вивчення духовної спадщини українського народу.

Серед різних аспектів такої багатогранної теми, як релігійне життя Київської Русі слід виділити проблему взаємин християнства і язичництва. Парадигми суспільної

свідомості, що формувалися в перехідний період прийняття християнства, стійко впливали на духовний розвиток Київської Русі поширюючи експлікацію християнського віровчення як релігійно–світоглядний феномен.

Концептуальне осмислення цих відносин як і раніше залишається нагальним завданням української гуманітарної науки, а успішне її рішення повністю співпадає з дорученні Президента України №1–1/657 від 08.07.2005 року «Щодо подолання морально–духовної кризи суспільства».

Заслужують на увагу наукові дослідження комплексу богословсько–догматичних знань і канонічних правил східного християнства, які були безпосередньою основою становлення й розвитку церковної організації періоду Київської Русі, у тому числі в аспекті концепції «двовір'я». Насамперед, слід зазначити спеціальні дослідження в області київо–руських християнських традицій, історико–археологічних та філософсько–культурологічних методів вивчення київо–руського суспільства здійснені Б. Грековим, Д. Ліхачовим, О. Осіповим, Б. Рибаківим, Я. Щаповим, А. Сахаровим, І. Фрояновим.

Відповідно до завдань статті особливу увагу привертає праця дослідника слов'янської культури Рибаківа Б. О. «Язичництво давніх слов'ян». Науковий дослідник підкреслює те, що слов'янське язичництво – це частина великого загальнолюдського комплексу первинних вірувань, обрядів, що йдуть з глибин тисячоліть. і які виступають основою всіх пізніших релігій [6].

Якщо культуру феодального класу ми досяємо здебільшого вивчаючи церковну літературу і мистецтво, то культуру простого люду протягом усіх століть феодалізму ми можемо зрозуміти тільки в світлі аналізу всього язичницького комплексу. Такою є думка дослідника історії православної церкви М. Гантаєва, яку він висловив у праці «Церква та феодалізм на Русі» [1].

У ряді філософських і культурологічних робіт іноземних мислителів, які належали перу Н. В. Інґхама, Дж. Феннелла, Дж. Ле Гоффа, Е. Левінаса, Р. Піччіо, Дж. Подскальського, А. Поппе, Дж. Ревеллі, С. Шміта, Ф. Томсона, В. Водоффа, Б. Унбгауна були висловлені цінні думки і спостереження щодо світоглядних аспектів запровадження християнства в життя Київської Русі.

У праці Дж. Феннелла «Історія руської церкви до 1448 р.» зазначено, що найважливішою складовою частиною політичної системи Київської Русі була православна церква. Обґрунтовується ідея про те, що православна церква почала здійснювати свою діяльність після хрещення Русі в 988 р. і була організована як митрополія Константинопольського патріарха [8].

В якості основної мети статті виступає цілісне релігійно–філософське дослідження основних тенденцій взаємодії християнства і язичницьких вірувань в системі духовної культури Київської Русі.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: з'ясувати сутність і характеристики функціональних властивостей київо–руського язичництва; дослідити релігійно–світоглядний зміст процесу утвердження християнського віровчення періоду Київської Русі; проаналізувати проблему взаємодії християнства і язичництва в релігійній свідомості київо–руського соціуму.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття.

Виділившись з синкретичної міфологічної свідомості, релігія стає панівним світоглядом в умовах розкладу первіснообщинного ладу й утвердження класового суспільства. У ньому вперше відбувається остаточне виділення людини з природи, передусім у самосвідомості. У процесі розвитку суспільних відносин збільшується індивідуалізація людини, антагонізм класів, що знаходить відображення в еволюції свідомості. Зокрема, приходить протиставлення природного світу надприродному, матеріального духовному, що є типологічною рисою релігійної свідомості.

Однією з основних причин виникнення двовір'я є те, що хрещення Русі не могло переписати попередніх, панівних протягом багатьох століть язичницьких традицій та світогляду. Будь–які зміни в культурі народу – це тривалий і складний процес. Духовно–культурні традиції язичницької Русі не зникають, а трансформуються і видозмінюються.

Слід зазначити еволюційність розвитку двовір'я в духовній культурі Русі. Двовір'я, втрачаючи деякі риси, властиві попереднього етапу еволюції, набувало нові. Якщо на початкових етапах свого розвитку двовір'я можна охарактеризувати як паралельне існування язичницької християнської культури на Русі, то в наступні етапи еволюції ми вже спостерігаємо часткове злиття елементів язичницької та християнської культури [2, с. 243–289].

Двовір'я постає як складний духовно–культурний процес розвитку середньовічного суспільства Київської Русі з присутністю двовір'я у всіх сферах побуту при існуванні двох, багато в чому різних світоглядів в рамках однієї культури. Язичництво і християнство вступали між собою в духовно–ідеологічне протиріччя, і пояснити їх взаємодоповнення досить не просто, «...тим не менш, у законодавчій сфері соціального життя Русі часто уживалися язичницькі і християнські обряди, символи й уявлення, в емпіричній площині показуючи сутність двовір'я» [11, с. 174].

Проблема взаємодії християнства і язичництва в релігійній свідомості київо–руського народу показує, що в народних уявленнях про створення світу й людини християнські догмати переплітаються з космогонічними міфами. Принципово важливим є той факт, що зміни в релігійному світогляді язичництва в аспекті сприйняття ідеї монотеїзму могли відбуватися незалежно від еволюції релігійної свідомості. Тому розуміння суті божества, як якоїсь вищої сили, що управляє світом, залишалось однаковим у язичництві.

Київо–руські християнсько–язичницькі взаємини отримали послідовне концептуальне осмислення. Язичницьке багатобожжя цілком допускає існування всляких вір разом зі своєю, і, з точки зору язичника, немає нічого легшого, як включити нового бога в пантеон своїх богів. Основу двовір'я склали вірування, які не були чітко сформульовані і пов'язувалися не стільки з розумом, скільки з почуттями і переживаннями [4, с. 246–261].

Результати концептуального взаємовпливу язичницького політеїзму і християнського монотеїзму, в період Київської Русі, могли розвиватися «...за двома основними напрямками: стверджувалося християнське вчення про єдиного Бога; виникав синкретичний пантеон, в якому християнському Богу було надано певне місце в ієрархії язичницьких богів. Розвиток теїстичних поглядів у другому сегменті могли бути реалізовані якщо

представники язичницької традиції не усвідомлювали опозиційності християнського вчення Бога і власних уявлень про богів» [12, с. 362].

Язичництво було універсальною системою до формування в слов'ян державності та християнізації, яка дає узагальнюючу картину світу і пронизує усі сфери побуту, а саме від племінного до родового й індивідуального. Ієрархія міфологічно-релігійних істот з цими сферами співвідносилася в системі «від пантеону богів до сонмів нижчих духів і міфологізованих тварин» [13, с. 326].

Релігійно-міфологічна система язичницької епохи, її вищий рівень це рівень богів, що характеризується найбільш узагальненим типом функцій, а саме: господарсько-природної, військової, символічно-магічної і зв'язком з офіційним релігійним культом. Міфологічне начало знаходило індивідуалізовані форми вираження на рівні богів. Структура рівнів богів у найбільш очевидній формі реалізувала антропологічне нашарування давньослов'янських релігійно-міфологічних уявлень, при цьому людина залучалася до активного спілкування зі сферою божественного й сакрального.

Система моральних цінностей київо-руського язичництва визначається нерозривною єдністю людини і природи. Цілісність людини і природи висловлює гармонію буття – творчих сил природи і суспільства. Ця ідея в підставі ціннісного змісту добра є центральною категорією у вченні язичництва. Зло сприяє знищенню і хаосу. Добро і зло в язичництві – вираз протиробства вищих духовних сутностей. Мірою добра і зла виступає моральний закон роду, який виконує функцію у встановленні рівноваги творчих і руйнівних сил, спонукаючи до справедливості [3, с. 254–283].

Етика язичництва ситуативна за своєю природою. Тільки в певній ситуації людина робить той чи інший позитивний чи негативний вчинок, результат якого залежить від його морального вибору. У цьому сенсі моральний закон роду виступає як виклик Богів, а ситуація – умовою морального вибору людини, «...сам моральний вибір як прояв інтуїтивно-моральної можливості розпізнати етичний код божественної мудрості морального закону роду, вчинок як результат, від якого залежить утвердження добра або зла у світі» [13, с. 362].

Моральний закон роду постає як заданість ідеї морального, що розкриває етичний код сакрально-божественної мудрості. Однією зі складових цього є виявлення істинної моральної природи людини в силу чого людині завжди надається моральна ситуація, в якій у нього є можливість морального вибору.

Аналіз релігійних культів і ритуалів системи світогляду язичництва доводить, що воно ґрунтується на релігійних традиціях язичництва і постає як генотейзм (і пантеїзм також), що включає поняття про богів як духовних істот, явища природи і людини як про прояви єдиного бога – верховного бога-творця, по відношенню до якого інші боги займають підлегле становище. Головна особливість вчення і культової практики язичників виражаються в тимчасовій регуляції життєдіяльності та плануванні дій, що, в кінцевому рахунку, і визначає психологію поведінки більшості язичників [5, с. 226–251].

Християнство прийшло в Київську Русь не тільки як релігія, але і як світогляд в усьому обсязі його змісту.

Релігійний (християнський) світогляд будучи виразом самосвідомості й самовідчуття людей нової епохи виступає не тільки наступницею міфів, але й її запереченням, яке веде до усунення цілого ряду її рис, послабленню інших при збереженні й навіть розвитку типологічних ознак релігійно-міфологічного відображення людини в цілому. Релігійний (християнський) світогляд переборює такі риси міфологічних концепцій людини, як слабка віддиференційованість людини від природи й від людського співтовариства, цілісність людської істоти і пов'язаний з нею антипсихологізм [10, с. 327–342].

Християнство стверджує загострений інтерес до внутрішнього світу людини, пояснення не тільки вчинків, а й спонукань, замість байдужості й цілеспрямованості епічних героїв християнство виробляє стиль психологічного самопоглиблення й еклезіологічної рефлексії. Душа проголошується найбільшою цінністю, перед якою ніщо не значать всі цінності світу. Християнство закликало людину глибше подивитись у себе й усвідомити себе духовно-особистісною істотою, вільною від зовнішнього світопорядку [9, с. 164–183]. Питання про ціль та зміст життя визначає методологічну передумову дослідження місця й ролі християнської етики в формуванні духовно-моральної орієнтації особистості.

Для християнсько-релігійної свідомості проблема пошуків або конструювання ідеалу не варта – Ісус Христос, уже здійснений ідеал і проблема обожнення, прекрасно розроблена східною патристикою, показує як, і в ім'я чого долається гріховна суть людини. Зрозуміло, перекази вносять уточнення та доповнення, конкретно – історична реальність так чи інакше впливає на ціннісні орієнтації, але сам ідеал залишається абсолютним, явним і незаперечним. При тому, що сциентична свідомість ніби вільно вибирає ідеал життєвого устрою, а релігійна свідомість такої свободи не допускається. Виявляється, що в першому випадку чомусь вважається за необхідне вводити соціально-економічну та історичну детермінацію свободи вибору, в той час, як релігійна свідомість цю детермінацію практично ігнорує, а свободу волі в виборі ідеалу робить визначаючою й тільки сам предмет вибору має суттєве значення, «...тому істинна свобода слова виявляється в релігійній свідомості, а християнство є тим зосередженням вищих духовних та моральних цінностей, котрі людина набуває своїм вибором і подвигом життя» [10, с. 247–268].

У християнській моралі головне – духовний стан, а не спосіб дій. Поведінка має бути лише природним вираженням внутрішнього стану, поза цим воно не має суттєвої ціни. Коли її змістом є захоплююча всю душу любов до Бога і самовіддана любов до ближнього, при цьому вона заперечує всяку зосередженість людини на собі й своїх інтересах і каже, що збереже свою душу той, хто її загубить, – то вона дійсно сприяє вдосконаленню особистості. Тому що «...любов є сама стихія людського життя, каже релігійний філософ С. Франк, то завіт любові є не що інше, як вказівка здорового, міцного, вдосконаленого устрою внутрішнього буття особистості» [7, с. 236].

Християнська мораль вичерпується любов'ю до Бога і людини і лише підтверджує новозавітний закон. Де немає любові, там немає й добра. Мова йде, звичайно, про істинне, в певному сенсі, про ідеальне християнське світоспоглядання. Всяка світова релігія містить у собі

й розкриває деяку систему цінностей, інакше кажучи, встановлює деяке етичне вчення. Християнство відразу ж усвідомило себе носієм принципово нової, не існуючої до цього етики нового розуміння людини, нових законів людського буття.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Визнання київо-руського язичництва багатоеlementним комплексом двовір'я з різним ступенем системної інтеграції його окремих частин створює можливість розгляду взаємодії язичницьких вірувань і християнства як синкретизм двох опозиційних світоглядних систем. Аналіз християнізації з цієї точки зору показує багатоваріантність можливих результатів даного процесу. За умови усвідомлення опозиційності київо-руська людина або визнавала християнські ідеї, відкидаючи язичницькі, або зовсім не приймала християнства. У разі відсутності розуміння несумісності тих чи інших доктринальних принципів християнства і язичницьких вірувань виникали явища синкретичної релігійності.

Список використаних джерел

1. Гантаев Н. М. Церковь и феодализм на Руси / Н. М. Гантаев. – М.: Изд-во АН СССР, 1960. – 168 с.
2. Греков Б. Д. Киевская Русь / Б. Д. Греков. – М.: Правда, 1953. – 539 с.
3. Грекуллов Е. Ф. Древнерусские княжества X – XIII веков / Е. Ф. Грекуллов. – М.: Наука, 1975. – 427 с.
4. Лихачев Д. С. Культура Древней Руси / Д. С. Лихачев. – Л.: Знание, 1964. – 431 с.
5. Мавродин В. В. Очерки истории СССР. Древнерусское государство / В. В. Мавродин. – М.: Мысль, 1956. – 395 с.
6. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян / Б. А. Рыбаков. – М.: Наука, 1981. – 608 с.
7. Франк С. Л. Духовные основы общества / С. Л. Франк. – М.: Наука, 1983. – 485 с.
8. Fennell J. A History of Russian Church to 1448 / J. Fennell. – London; New York: Longman, 1995. – 485 p.
9. Kihn H. Patrologie / H. Kihn. – Paderborn, 1904–1908. – 758 p.
10. Mohler J. A. Patrologie / J. A. Mohler. – Regensburg, 1840. – 592 p.
11. Podskalsky G. Christentum und theologische Literatur in der Kiever Rus' (988–1237), 988 – 1988 mille annis a baptismo s. Vladimiri emsque populi exactis in memoriam / G. Podskalsky – Munchen: Beck, 1982. – 361 p.
12. Unbgaun B. O. La religion des anciens Slaves / B. O. Unbgaun. – Paris: 1948. – 382 p.
13. Vodoff V. Naissance de la chretiente russe: La convesion du prince Vladimir de Kiev (988) et ses consequences (XI–XIII siecles) / V. Vodoff. – P.: Fayard, 1988. – 494 p.

References

1. Gantaev N. M. Cerkov' i feodalizm na Rusi / N. M. Gantaev. – M.: Izd-vo AN SSSR, 1960. – 168 s.
2. Grekov B. D. Kievskaja Rus' / B. D. Grekov. – M.: Pravda, 1953. – 539 s.
3. Grekulov E. F. Drevnerusskie knjazhestva X – XIII vekov / E. F. Grekulov. – M.: Nauka, 1975. – 427 s.
4. Lihachev D. S. Kul'tura Drevnej Rusi / D. S. Lihachev. – L.: Znanie, 1964. – 431 s.
5. Mavrodin V. V. Ocherki istorii SSSR. Drevnerusskoe gosudarstvo / V. V. Mavrodin. – M.: Mysl', 1956. – 395 s.
6. Rybakov B. A. Jazychestvo drevnih slavjan / B. A. Rybakov. – M.: Nauka, 1981. – 608 s.
7. Frank S. L. Duhovnye osnovy obshhestva / S. L. Frank. – M.: Nauka, 1983. – 485 s.
8. Fennell J. A History of Russian Church to 1448 / J. Fennell. – London; New York: Longman, 1995. – 485 p.
9. Kihn H. Patrologie / H. Kihn. – Paderborn, 1904–1908. – 758 p.
10. Mohler J. A. Patrologie / J. A. Mohler. – Regensburg, 1840. – 592 p.
11. Podskalsky G. Christentum und theologische Literatur in der Kiever Rus' (988–1237), 988 – 1988 mille annis a baptismo s. Vladimiri

ri emsque populi exactis in memoriam / G. Podskalsky – Munchen: Beck, 1982. – 361 p.

12. Unbgaun B. O. La religion des anciens Slaves / B. O. Unbgaun. – Paris: 1948. – 382 p.

13. Vodoff V. Naissance de la chretiente russe: La convesion du prince Vladimir de Kiev (988) et ses consequences (XI–XIII siecles) / V. Vodoff. – P.: Fayard, 1988. – 494 p.

Yakovenko A. I., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Chair of the World Philosophy and Aesthetics of the Volodymyr Dahl East–Ukrainian National University (Ukraine, Poltava), Yakov4110@gmail.com

Double faith: the essence of the dialectics of Christianity and heathenism during Kyiv Rus Period

The article explains the idea that the problem of mass religious period of Kievan Rus is actual and it should be studied taking into consideration the specificity of the religious consciousness of the everyday in the context of the dialectics of Christianity and heathenism. The purpose of the article is empirical studies and observations of the holistic religious and philosophical trends of mutual existence and complementarity of Christianity and pagan beliefs in the system of «double faith» in the views of religious scholars.

The content of the article deals with the verification explication of the phenomenon of «double faith» as a segment system of Kievan Rus spiritual culture with the perspective of the further scientific reflection based on the religious syncretism in light of the existence of moral and aesthetic universalism of Kievan Rus culture.

Keywords: double faith, Christianity, pagan beliefs, religion, Kievan Rus, spiritual knowledge, truth, morality, world view.

Яковенко А. И., доктор философских наук, доцент, доцент кафедры мировой философии и эстетики, Восточноукраинский национальный университет им. Владимира Даля (Украина, Полтава), Yakov4110@gmail.com

Двоеверие: сущность диалектики христианства и язычества периода Киевской Руси

Обосновывается мысль о том, что обращение к проблематике массовой религиозности периода Киевской Руси требует, чтобы учитывалась специфика будничного религиозного сознания в контексте диалектики христианства и язычества, что, в свою очередь, является актуальным, а эмпирические исследования и наблюдения целостных религиозно-философских тенденций взаимодействия и взаимодополнения христианства и языческих верований в системе «двоеверия» во взглядах религиозных исследователей является целью статьи.

Содержание статьи – верификационная экспликация феномена «двоеверия» как сегмента системы духовной культуры Киевской Руси с перспективой дальнейшей научной рефлексии на основе религиозного синкретизма в свете проявления этико-эстетического универсализма киево-русской культуры.

Ключевые слова: двоеверие, христианство, языческие верования, религия, Киевская Русь, духовное познание, истина, мораль, мировоззрение.

* * *

УДК 303.01(791.43/45)BORD

Дьоміна О. В.,
аспірантка, Харківський національний університет
ім. В. Н. Каразіна (Україна, Харків),
elena_dyomina@outlook.com

ИСТОРИЧНА ПОЕТИКА КІНО Д. БОРДВЕЛА

Аналізується й вводить до українського філософсько-антропологічного дискурсу «Історична поетика кіно» американського дослідника Д. Бордвела як окрема методологія аналізу кінематографу. Ця методологія протиставляється так званім СЛАБ-теоріям, тобто методологіям аналізу кіно, що базуються на роботах Л. Ф. де Сосюра, Ж. Лакана, Л. Альтюссера і Р. Барта [4, с. 385]. Д. Бордвел критикує ці теорії як такі, що спрямовані на отримання інтерпретації, тобто на пошук внутрішніх або непрямих смислів текстам. Поетика спрямована на продукування наукового знання в строгому сенсі слова. Традиційно поетика розрізняє три об'єкти дослідження: тематику, нарративну структуру і стилістику. В історичній поетичній кіно можна розрізнити дослідження прекомпозиційних, композиційних і посткомпозиційних факторів. Історична поетика відмовляється від поділу досліджень кінематографу на теорію, історію і критику. Історична поетика поєднує всі три аспекти дослідження кіно для того, щоб отримати об'єднану картину феномену, що досліджується. Вона поєднує інтенсивний аналіз та широке бачення й розглядає не тільки «тексти», а й «контексти».

Ключові слова: історична поетика кіно, Д. Бордвел, неоформалізм, методологія, дослідження кіно.